

Overbevolking is de olifant in de kamer

Pieter Pauw – w.p.pauw@gmail.com

Tijdens kerstborrels en -diners werd ik regelmatig aangesproken op eerdere opiniestukken. Dat ik er zo ver naast zit. Want overbevolking zou het echte probleem zijn, niet de klimaatverandering of voedsel- en energietekorten waar ik over schreef. 'Dat zijn bijeffecten', zoals iemand zei: 'Tijdens mijn leven is de wereldbevolking verviervoudigd. Dat kan niet nog een keer gebeuren tijdens het leven van mijn kleindochter'. Maar het aanpakken van wereldwijde overbevolking is een taboe. Raar en niet slim, want er zijn makkelijke oplossingen. Minder kinderen, dat snapt iedereen. Het zou ook helpen als mensen pas rond hun dertigste kinderen zouden krijgen. Overheden kunnen dat zelfs stimuleren.

Overbevolking is een 'olifant in de kamer', zoals Engelsen zeggen. Iedereen ziet hem, maar niemand durft de aanwezigheid van de grijze vijftonner ter sprake te stellen. Niemand trekt zijn mond open wanneer president Poetin van Rusland zegt dat een modelgezin drie kinderen heeft en dat hij het krijgen van dit derde kind stevig gaat subsidiëren. Er is nauwelijks discussie over het doel van Serious Request, dat geld ophaalde waarmee zij bevolkingsgroei stimuleert. Maar iemand die zegt dat er in ontwikkelingslanden juist iets gedaan moet worden aan geboortebeperking is al gauw een slecht Christen of een nekolonialist.

Er is maar één aarde, één 'taart', en die moeten wij met steeds meer mensen delen. De grootte van die stukken is oneerlijk verdeeld over deze wereld, maar iedereen streeft altijd naar een groter stuk. Demograaf en econoom Malthus schreef eind 18e eeuw al dat bevolkingsgroei door een schaarste aan hulpbronnen vroeger of later tot hongersnoden en conflicten zou leiden. Zitten wij al op dat punt? Wij putten de aarde in rap tempo uit. Zeeën worden leeggevist, kunstmest raakt langzaam op, voedselproductie moet de competitie aangaan met biobrandstoffen. Ondertussen groeit de wereldbevolking nog steeds. Elke avond zitten er weer 219.000 nieuwe mensen aan de eettafel. De meeste in ontwikkelingslanden, en vaak met een leeg bord voor zich. En voedselprijzen blijven onverminderd hoog.

Een enkeling waagt het om overbevolking te bespreken. Over een deel van het probleem althans. Pieter van Vollenhoven pleitte in april voor een wettelijke regeling die gedwongen anticonceptie mogelijk maakt voor bijvoorbeeld verslaafden en geestelijk gehandicapten. Ook de Brusselse burgemeester Thielemans wil een debat over geboortebeperking, want de grote gezinnen in zijn stad veroorzaken problemen. Maar het grote plaatje wordt niet bekeken; in Nederland is bijvoorbeeld geen hoogleraar mondiale overbevolking. De politiek houdt zich stil. Juist Nederland is nota bene een van de meest dichtbevolkte landen ter wereld.

Innovatie biedt oplossingen. Dankzij de uitvinding van de landbouw hoefde de mens niet meer te jagen en verzamelen. Door zelf voedsel te produceren was er ruimte voor 500 keer meer mensen. Recentere voorbeelden van innovatie zijn irrigatie en kunstmest. Maar het wordt een steeds grotere uitdaging om nog een uitvinding te doen die duurzame bevolkingsgroei mogelijk maakt. Het vergroten van de voedselproductie mag bijvoorbeeld niet samengaan met een hogere CO₂ uitstoot. Volgens sommigen is olie nu al een belangrijkere energiebron voor de voedselproductie dan de zon. En innovatie moet samen gaan met een lager verbruik van water en fosfor (een hoofdbestanddeel

van kunstmest). Overgaan op een vegetarisch dieet of minder vliegen helpt, maar is geen innovatie. Genetische modificatie van gewassen zal ook het grote verschil niet maken. En kweekvlees waar geen dieren aan te pas komen of directe energieopwekking uit fotosynthese klinkt nog te veel als toekomstmuziek. Minder mensen lijkt meer voor de hand te liggen.

Het taboe moet worden doorbroken en er zijn stevige debatten nodig over recht op kinderen, immigratie, demografie en innovatie. Hier vast een eenvoudige kerstservet-berekening over de rol van het individu in het terugdringen van de overbevolking. Stel dat iedereen op zijn tachtigste overlijdt. En stel dat één startgezin en al hun navolgers luisteren naar Poetin en drie kinderen krijgen. Als de ouders hun kinderen rond hun twintigste levensjaar krijgen, zijn er na 120 jaar 59 mensen bijgekomen. Als de ouders echter kinderen krijgt rond het dertigste levensjaar, dan komen er maar 21 mensen bij. Als ieder stel slechts twee kinderen krijgt, verlaagt de bevolkingsdruk zelfs. Want er zijn per stel 2.1 kinderen nodig om de bevolking op peil te houden. Overheden zouden heel eenvoudig kunnen stimuleren dat mensen later kinderen krijgen, of alleen kinderbijslag kunnen geven voor de eerste twee kinderen.

De economische recessie heeft in Europa overigens al voor een trendomkeer gezorgd. Voor de crisis nam het aantal kinderen per gezin in Europa toe, maar volgens het Vienna Institute of Demography krijgen Europeanen sinds 2008 gemiddeld minder en later kinderen.

Nu maar hopen dat overbevolking en overconsumptie als tweelingprobleem ook op de wetenschappelijke en politieke agenda een belangrijke plek krijgt.